

- Kontinuum vývoje postojů společnosti k osobám s mentálním postižením:
  - **Společnost bez mentálně postižených**
  - **Mentálně postižení mimo společnost**
  - **Mentálně postižení vedle intaktních**
  - **Mentálně postižení mezi intaktními**
  - **Mentálně postižení spolu s intaktními**

Antická společnost

- První doložený koncept duševní poruchy v literatuře je deprese popsána v lékařském dokumentu tzv. Eberova papyru 1900 před Kristem.
- První preventivní opatření (duševních poruch) známe již z r. 800 př. Kr. jako tzv. opatření Lykurgovo, který věděl, že požívání lihovin má neblahý vliv na potomstvo, zejména na jeho duševní vývoj.
- Zakazoval proto požívati vína v den sňatku, předpokládaje, že v ten den dochází k početí (Zeman 1939).
- Zmínky o mentálním postižení (dle dřívější terminologie o slabomyslnosti) můžeme objevit už v Platonových a Aristotelových spisech.
- V té době vzbudila slabomyslnost pozornost i u lékařských autorit (Hippokrates a Galenos).
- Hippokrates dokazoval, že MP vzniká z poruch mozku, pozdější stoikové i epikurejci si zase všímali vztahů mezi jedincem a společností
- Galén (lékař) definoval i symptomatické psychické poruchy, ve funkci osobního lékaře Marka Aurelia a jeho slabomyslného syna odlišoval slabomyslnost **vrozenou od získané**
- za převažující postoj této doby je uváděno usmrcování defektních. Římané topili tyto děti v řece Tibeře, Řekové ve Spartě je vrhali dolů ze spartských skal.
- Seneka- Oddělit špatné od dobrého.
- Jako problematický byl vnímán až jedinec s hlubším stupněm MR, popř. V kombinaci se smyslovými či somatickými vadami nebo šílenci (duševně postižení)
- Na počátku druhého století po Kristu bylo obvyklou praktikou prodávat děti s postižením kočovným společenstvem pro zábavné účely a pro pobavení.

Středověk

- postoje byly ovlivněny náboženskými názory
- ambivalentní postoj na jedné straně byli slabomyslní považováni- „boží děti“ na něž shlédl bůh, na druhé straně zplozenci ďáblu - „ďáblové děti“).
- již od raného středověku vznikají klášterní hospitály jakožto útulky pro staré, nemohoucí či duševně nemocné osoby.
- došlo také k prvním pokusům charitativní péče o slabomyslné (rozvoj nalezinců).
- postoje byly ovlivněny náboženskými názory
- ambivalentní postoj na jedné straně byli slabomyslní považováni- „boží děti“ na něž shlédl bůh, na druhé straně zplozenci ďáblu - „ďáblové děti“).

- již od raného středověku vznikají klášterní hospitály jakožto útulky pro staré, nemohoucí či duševně nemocné osoby.
- došlo také k prvním pokusům charitativní péče o slabomyslné (rozvoj nalezinců).
- podivný středověký institut pro DP – lodě bláznů- naložené blázny plují od města k městu, města se zbavovali nepohodlného nákladu a byly i dopravními prostředky směřujícími k terapeutickým cílům – do poutních míst
- svobodně organizovaná komunita duševně postižených v belgické vesnici Gheel poblíž Antverp kde se z poutního místa stalo místo vyhrazení, posvátná země, kde se mělo šílenství dočkat svého vysvobození, 4/5 obyvatel jsou blázni těšící se bez potíží stejné svobodě jako zdraví občané, zdravá strava, čistý vzduch, naprostá svoboda, v tom spočívá celá jejich léčba a většina z nich se do roka skutečně uzdraví

Renaissance

- první klasifikace duševních poruch (poruchy intelektu jsou odděleny od ostatních duševních poruch - Felix Platter – Pojednání o nemocích ducha
- Petr Jordan Z Mohuče vydal r. 1543 knihu „Laienbuch“, která určuje způsob, „jak učit děti nedostatečného rozumu“.
- J. A. Komenský hájil nutnost vzdělávat děti bez ohledu na typ a stupeň jejich postižení.
- ...od učení moudrosti a vzdělávání ducha nesmí být nikdo vyjímán, neřkuli vzdalován... Není tedy nikoho, komu by moudrost nebyla potřebná, i když jeden je postaven na vyšší stupeň než druhý, nikdo nesmí být zanedbáván zcela...(J. A. Komenský – Pampaedie aneb Vševýchova)
- Didaktika - první spec. ped. klasifikace žáků z hlediska typologie
- popis a metodické pokyny jak učit žáky s lehkým a hlubším stupněm MR (přizpůsobit učivo žákovu nadání, individuální přístup, přiměřenost, názornost a konkrétnost, ve středu zájmu není učivo, nýbrž žák)

Období po Velké francouzské revoluci

- **FILIP PINEL** (zakladatel moderní psychiatrie)
- sejmul duševně postiženým jejich okovy a to jak obrazně tak i fakticky
- represi pozvolna nahrazuje léčbou založenou na morální akci (dnešní ergoterapie, popř. gardenterapie).
- dílo: Lékařsko – filozofické pojednání o mentálním odcizení čili o mánii
- na slabomyslnost se díval jako na afektivní a rozumovou retardaci a to vrozenou či získanou
- rozlišoval čtyři stupně
- 1. stav blížký zvířeti
- 2. stav, kdy jsou některé pojmy a potřeby zachovány
- 3. hloupost, tj. stav, kdy je na nižší úrovni zachována řeč a rozum,
- 4. imbecilita – stav s postupným úbytkem rozumových schopností (tj. demence)
- **JEAN ETIENNE DOMINIQUE ESQUIROL** (Pinelův žák)
- jako první vymezil idiocii jako stav (nikoli nemoc) charakterizovaný vrozeným a trvalým nedostatkem rozumových schopností
- pod pojmem imbecilita chápal lehčí formu slabomyslnosti

- nejmírnější formu nazval rozumové opoždění
- Prvním v odborné literatuře popsaným psychopedickým experimentem byla kauza Divocha z Aveyronu z počátku 19. st. - případ dvanáctiletého Viktora, který byl nalezen ve francouzských horách.
- Svůj dosavadní život žil Viktor v okolních lesích divokým životem bez většího kontaktu s lidskou civilizací.
- Po zadržení byl Viktor předán do ústavu pro hluchoněmé, ve kterém byl od roku 1800 ředitelem Jean Itard, který se dostal do kontroverze se svým kolegou Pinelem.
- Pinel prohlásil Viktora za nevléčitelného idiota s nulovou perspektivou, zatímco Itard se domníval, že nejde o idiota, nýbrž o zdivočelé dítě. Itard vypracoval rozsáhlý vzdělávací a výchovný program. Ukázalo se, že Viktor dokázal za pět let intenzivního tréninku udělat jisté pokroky i když pod očekávání Itarda (STMR).
- Dokázal ale, že i MP jedince lze spec. metodikou dále rozvíjet.
- Dochází k otevření prvních institucí specializovaných na výchovu postižených dětí i dospělých.
- **EDUARD SEGUIN** (lékař)
- 1841 otevírá v Paříži první školu pro slabomyslné
- vyvinul komplexní systém výchovy a vzdělávání pro osoby s postižením intelektu a zasloužil se tak o rozvoj psychopedie („otec, zakladatel“ psychopedie a systematické péče o slabomyslné v Evropě i ve Spojených státech)
- dílo: Pojednání o morálce, hygieně a výchově idiotů a ostatních postižených dětí, Idiocie a její léčení fyziologickou metodou.
- rozpracovává systém výchovy slabomyslných jedinců postavený na tzv. Seguinově triádě:
  - 1. výchova činnosti (rozvoj motoriky, analyzátorů, senzomotoriky)
  - 2. výchově k myšlení (trivium)
  - 3. výchově vůle (schopnost ovládnout své instinkty)
- společně s Itardem je pokládán za zakladatele kurativní – léčebné pedagogiky
- zakládal fyziologické školy pro slabomyslné, kromě výuky trivia byl kladen důraz na rozvoj sebeobsluhy, pracovní a estetickou výchovu
- věnoval se i diagnostice (Seguinova destička)

Alternativní pedagogika

- **MUDr. OVID DECROLY**
- inicioval v Belgii vznik diagnostických tříd pro slabomyslné žáky
- vypracoval pro ně systém senzomotorických cvičení (překonal mechanistické pojetí Itardova, Seguina, Montessoriové...)
- 1901 založil ústav pro slaboduché v Bruselu
- **MARIE MONTESSORI** (lékařka)
- pracovala s MP, poznatky využila pro koncipování předškolní výchovy dětí
- **HELEN PARHURSTOVÁ** (americká lékařka)
- Daltonský plán vznikl původně pro potřeby newyorské školy pro „mrzáčky“.
- **DR. WASHBURN**

- koncipoval Winetskou soustavu na základě poznatků psychologické kliniky pro „úchylné žáky“ ve Winnetce
- Až Školní řád z roku 1905 umožnil zřizovat zvláštní pomocné či podpůrné třídy (kromě smyslově postižených) i méně nadané děti.

České země

- Lékař **KAREL SLAVOJ AMERLING** (1807–1884)
- proslavila ho především jeho rozsáhlá publikační činnost v rámci přírodních věd, jež byly jeho obrovskou vášní a později impulsem ke studiu medicíny
- necelých dvacet let působil, jako ředitel české hlavní školy v Praze a poté odešel do výslužby
- roku 1871 byl v Praze založen první ústav pro idioty Spolkem paní sv. Anny, ve kterém Amerling zastával funkci ředitele
- na počátku zahájení činnosti v něm bylo umístěno deset slabomyslných dětí. Ústav byl na počátku svého fungování umístěn na Hradčany do šternberského paláce. Po celých 27 letech samostatného a bezchybného provozu, byl ústav na počest předsedkyně spolku paní sv. Anny pojmenován jako Ernestinum.
- pro slabomyslné jedince chtěl zajistit jen nejzákladnější vzdělání s důrazem především na názorné vyučování a výcvik zručnosti. Ruční práce jako jsou například košíkářství, natěračství nebo kartáčnictví včetně zemědělských prací, také zavedl do výukového proudu svého ústavu.
- do ústavu pro slabomyslné byly umisťovány především děti a nezletilí jedinci vyžadující zvláštní péči a jednalo se o první zařízení tohoto druhu v Evropě
- v roce 1874 bylo v ústavu umístěno 54 chovanců, byli rozděleni především podle stáří, místa původu, sociálního původu a náboženského vyznání
- Amerling se nechal inspirovat ústavu v Belgii, kde praktikovali pro nás atypickou formu výchovy, tzv. ghell. Jednalo se o uměle vytvořenou rodinu vychovávající na venkově několik duševně opožděných dětí.
- V ústavu byl zaveden pevný životní režim. Režim dne rozlišuje 8 hodin spánku, 8 hodin přípravy a odpočinku a 8 hodin práce a učení. Budíček byl v 6 hodin, chovanci byli probouzeni písněmi v určitém pořadí, protože probouzení má být příjemné. Každý den v týdnu měl specifický druh zaměstnání. Obsah vyučování byl zaměřen na získání základních životních informací (potraviny, nákup, ošacení, ochrana zdraví, hygiena)
- V rámci své lékařské praxe se Amerling věnoval především studiu tělesných deformit slabomyslných a ze studia jejich zubů, nehtů, vlasů sestavoval velice podrobné a nad míru obsáhlé chorobopisy.
- **FRANTIŠEK ČÁDA** (univerzitní profesor)
- univerzitní profesor, jež je známý zejména uspořádáním tří sjezdů pro péči o slabomyslné a školství pomocné. První sjezd měl svou premiéru v Praze roku 1909, další proběhl v Brně roku 1911 a poslední sjezd byl uspořádán o dva roky později ve Slezské Ostravě (1913).

- hlavním cílem těchto sjezdů bylo především zdůraznit a vyzdvihnout spolupráci lékaře, učitele i právníka, jenž je při řešení budoucnosti těchto osob bezesporu nutná, důležitá a samozřejmě nepostradatelná.
- sjezdy také širokou laickou veřejnost informovaly o významu systému pomocného školství v našich zemích.
- hlavním centrem vědeckého výzkumu dětí byl český pedologický ústav v Praze, založený z kraje roku 1910.
- byl často označován titulem otec české pedopsychologie a společně s Františkem Bílým založil časopis „Ochrana mládeže“
- Čáda na všech svých přednáškách hovořil především o nutnosti zajištění lékaře do škol, evidence žáků, zřizování útluků a pokračovacích pomocných škol pro slabomyslné chovance.
- díky Čádovým sjezdům, které sklidili obrovský úspěch začaly vznikat další pomocné třídy a rapidně se zvýšil zájem učitelů o výuku těchto jedinců.
- **MUDr. KAREL HERFORT** (1871–1940)
- od roku 1902 působil Karel Herfort jako ústavní lékař a ředitel v Ernestinu.
- univerzitní profesor, který byl dlouholetým ředitelem Pedologického ústavu hlavního města Prahy a také předseda Spolku pro péči o slabomyslné.
- v Ernestinu zavedl výuku ručních prací a nápravného tělocviku.
- díky jeho snaze o zlepšení celkového fungování ústavu se zavedlo přesnější třídění všech chovanců, individualizace výchovně vzdělávacího procesu, velký důraz byl také kladen na odstraňování řečových vad a především na rozvoj jemné (ruční práce) i hrubé motoriky (tělesná výchova).
- Jeho velký přínos do ústavní péče se týkal zavedení osobních archů a podrobných lékařských chorobopisů.
- za jeho nejrozsáhlejší a životní dílo lze považovat práci „Rodokmeny slabomyslných“.
- Tato odborná literatura pojednává o rodokmenech chovanců umístěných v Ernestinu.
- První díl Rodokmenů obsahuje příklady familiární slabomyslnosti, syndaktylie (vrozený srůst prstů na končetinách) a incestu.
- Druhý díl popisuje případy gigantismu, kretenismu a infantilismu.
- Třetí díl pojednává o mongolismu
- Čtvrtý díl se zmiňuje o epilepsii a spasmofilii, což znamená náklonnost ke křečím.
- proslavil se také tím, že pedagogický sbor pomocných škol podrobně seznamoval s vědeckými poznatky získanými studiem v oboru pedopatologie.
- od roku 1922 působil jako předseda Spolku pro péči o slabomyslné, který v té době vydával časopis Úchylná mládež.
- Zasloužil se především o zdůraznění a další šíření tolik potřebné těsné spolupráce mezi pedagogem, sociálním pracovníkem a lékařem při výchově a vzdělávání slabomyslného jedince.